

Schuivende politieke panelen

Dirk Holemans

Wie durfde een jaar geleden voorspellen: Emmanuel Macron president van Frankrijk, Jesse Klaver de grote uitdager van de Nederlandse premier Rutten en Jeremy Corbyn leidend politicus in het Verenigd Koninkrijk? Voegen we nog aan toe: Geert Wilders en Marine Le Pen missen — althans tot nu toe — hun cruciale verkiezing om het systeem te breken. Het toont dat het volatiele tijden zijn, de zekere aannames over het politieke veld van gisteren zijn vandaag mogelijks beschouwingen uit het verleden. De politieke panelen zijn volop in beweging. Een boeiende vraag is of we lijnen kunnen trekken in dit bewegend politieke veld? In alle voorzichtigheid zie ik er vier opduiken.

1. Extreme personalisering

Het is van alle tijden, het belang van persoonlijkheden in de politiek. Dikwijls hangt een electorale piek van een politieke partij samen met de populariteit van hun *numero uno*. Toch lijkt er meer aan de hand als je het samenspel ziet van pers, sociale media en persoonlijke campagnes. Hoe een groene partij als Groenlinks in Nederland haar campagne ophing aan Klaver is nieuw. Macron ging nog een stap verder, in feite liep hij Trump achterna: tonen dat je de partij waarin je opgroeide niet nodig hebt en op eigen kracht — je persoon als het nieuwe politiek merk — de verkiezingen kan winnen. Macron valt verder niet te vergelijken met Trump: de Fransman zette succesvol een nieuwe partij in de stijgers en zoekt verbinding met andere politieke leiders. Voor zijn campagne steunde hij deels op geldschietters uit financieel-economische kringen. Afwachten nu in hoeverre dat Macron hierdoor gebonden is. Je kan ook zeggen dat Corbyn de Britse spiegel is van Sanders: een authentieke socialist die salonpolitici als Blair doet vergeten en nieuwe kiezersgroepen aantrekt. In beide gevallen is dit jammer genoeg geen teken dat er een nieuwe generatie klaar staat.

2. Fragmentering van de samenleving

In het verleden waren centrumpartijen organisaties die verschillende groepen met diverse economische achtergrond wisten te binden. Zeker voor sociaaldemocraten was dit een van hun keurmerken. Hun grote verlies op het vasteland — ook die uitslag in Nederland of Frankrijk had niemand durven veronderstellen — duidt erop dat ook die

samenhang deels is verdwenen. Zeggen dat samenlevingen uiteenvallen is misschien overdreven, maar de lage opkomst bij de Brexit en de Franse verkiezingen tonen dat een grote groep mensen zich niet meer vertegenwoordigd weet door het huidige democratische systeem — of er zich geen moer van aantrekken. Er zijn verschillende kloven die zich uitdiepen: tussen de grote steden en het platteland, tussen generaties, tussen hoger geschoolden en lager geschoolden die het moeilijk hebben in tijden van globalisering en digitalisering.

3. Klimaatopwarming speelt nauwelijks een rol in verkiezingen

Het is bevreemdend: terwijl we elke dag meer weten over de klimaatdreiging, speelt ze geen cruciale rol in verkiezingen. We achten blijkbaar de ecologische dreiging nog altijd kleiner dan die van migratie of onveiligheid. Opvallend is dat het klimaat wel een belangrijke rol speelt na de verkiezingen. Tijdens de Nederlandse coalitiebesprekingen deed zelfs het bedrijfsleven een krachtige oproep voor een daadkrachtig klimaatbeleid men. Macron haalde Hulot binnen als minister van Ecologische Transitie, die zich zeker niet zal tevreden stellen met prutsen in de marge. Frankrijk zet zich meteen ook schrap om Trump te overtuigen mee te gaan in het Klimaatakkoord van Parijs.

4. Het vertrouwen in Europa groeit

Het was zeker een verrassing in Nederland: de pro-Europa partijen deden het door de band vrij goed. Ook Macron won met een expliciet discours voor een sterker Europa. Het Verenigd Koninkrijk is natuurlijk een geval apart, het ziet er toch naar uit dat het enthousiasme voor de Brexit aardig aan het tanen is. Opvallend is alleszins volgens het Eurobarometer-onderzoek het vertrouwen in de Europese Unie op het hoogste niveau staat sinds 2010. Een meerderheid van de Europeanen is nu optimistisch over de toekomst van de Europese Unie.

Uiteraard zijn elk van deze evoluties complexer dan de eenvoudig geschetste lijnen. Zo is Jesse Klaver niet alleen *good looking*, hij gebruikt zijn persoon om een radicaal en toekomstgericht programma uit te dragen. Of hoe personalisering en herpolitiseren hand in hand kunnen gaan. Macron presenteert zich dan weer als de man om een verdeeld land terug te verenigen, als voorman van een nieuwe centrumpartij. Op vlak van klimaat zien we hoe, los van nationale verkiezingscampagnes, steden resoluut inzetten op gedurfde transitie, denk aan het Gentse mobiliteitsplan. Tot slot hoedt de Europese Commissie zich best voor *business-as-usual* nu er terug wat meer vertrouwen is in de Europese Unie.

Het zijn niet per se hoopvolle tijden — daarvoor zijn politieke projecten van de regeringen een maat te klein: voor de uitdagingen van de klimaatcatastrofe, migratie, ongelijkheid en digitalisering. Toch is er sprake van een *window of opportunity*. Wat ontbreekt zijn projecten met hetzelfde ambitieniveau als deze uitdagingen. Die nieuwe vormen van verbondenheid verbinden met de aanpak van die grote uitdagingen. Zo'n projecten stel je niet meer op in achterkamers om ze dan top down door te duwen. Vandaag ligt de toekomst in het samenbrengen van burgers in kennis- en actienetwerken, *peer-to-peer* systemen,. Zoals Wikipedia de wereld van de kennis heeft veranderd. Waarom maken *changemakers* niet meer gebruik van de mogelijkheden van de digitale wereld? Het stadsbestuur van Barcelona toont met hun initiatief voor participatieve

democratie *Decidem* dat je hierbij tienduizenden mensen uit alle wijken van de stad kan bereiken, in interactie met fysieke meetings in gevulde zalen. Schaal dit op naar een land en we spreken van een gedecentraliseerde G100.000.

Als inhoudelijk vertrekpunt hoeven we niet ver te zoeken. De kansen liggen voor het grijpen om met grote transitieprojecten ongelijkheid én klimaatopwarming te bestrijden. De cruciale sectoren zijn wonen (we moeten nog zoveel renoveren), voedsel (van mondiale ketens naar stadslandbouw) en de kringlooeconomie (herstel en hergebruik). Al deze transitieprojecten kunnen duizenden jobs voor laaggeschoolden creëren. Die zich zo onderdeel weten van de groeiende groene economie, met een waardige job die hen de zekerheid van een deftig inkomen garandeert. Dan kan je de bruggen bouwen met de vele burgerinitiatieven en milieu-organisaties waar je nu vooral middenklassers aantreft. Er beweegt zoveel op het terrein, van energie-coöperaties tot cohousingprojecten. Ze doen denken aan de initiatieven die de arbeidersbewegingen namen vanaf de tijd van priester Daens en de bouwstenen vormden waarop de welvaartsstaat werd uitgebouwd. Vraag is welke visionaire politici nu beseffen wat deze huidige bouwstenen aan fundament bieden voor een nieuw groot maatschappelijk project. Als de Europese Commissie het nieuwe vertrouwen wil valoriseren, kan ze burgers uitnodigen om de contouren te schetsen van een sociaalecologisch pact voor de 21e eeuw. Dat net als het Sociaal Pact van de 20ste eeuw utopisch, ambitieus en toch noodzakelijk genoeg oogt zodat het de nodige steun kan verwerven. Om maar meteen een concrete steen in de poel te smijten: wat dacht je van een Europees basisinkomen, een sterk uitgebouwd openbaar vervoer in combinatie met een verbod op auto's die rijden op fossiele brandstoffen en een landbouwbeleid gericht op lokale en duurzame productie?